

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Piippo, Sisko; Hirvonen, Pasi; Husso, Marita; Notko, Marianne

Title: Moraalijärjestysten rajoilla : Väkivallan kohtaaminen ammatillisena toimintana ja rajatyönä sosiaali- ja terveydenhuollossa

Year: 2024

Version: Published version

Copyright: © Yhteiskuntapolitiikka

Rights: CC BY-NC-ND 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Please cite the original version:

Piippo, S., Hirvonen, P., Husso, M., & Notko, M. (2024). Moraalijärjestysten rajoilla : Väkivallan kohtaaminen ammatillisena toimintana ja rajatyönä sosiaali- ja terveydenhuollossa. *Yhteiskuntapolitiikka*, 89(2), 113-124. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2024041016119>

Moraalijärjestysten rajoilla

Väkivallan kohtaaminen ammatillisena toimintana ja rajatyönä sosiaali- ja terveydenhuollossa

SISKO PIIPPO & PASI HIRVONEN & MARITA HUSSO & MARIANNE NOTKO

Lähisuhdeväkivalta on laaja yhteiskuntapoliittinen ja oikeudellinen kysymys. Se on myös sosiaalinen ongelma, johon haetaan tavallisesti apua sosiaali- ja terveydenhuollosta. Artikkelissa väkivaltatilanteita tarkastellaan rajatyön käsitteen avulla. Tämä avaa uuden näkökulman väkivallan kohtaamisen ammatillisiin käytäntöihin professioiden sisällä ja välillä.

.....
English summary at the end of the article

Johdanto

Lähisuhdeväkivalta on laaja yhteiskuntapoliittinen ja oikeudellinen kysymys sekä hyvinvoinnillinen ja sosiaalinen ongelma, johon haetaan tyydyttävintä apua sosiaali- ja terveydenhuollosta (GREVIO 2019; Siltala 2021). Syvennymme tässä artikkelissa väkivallan kohtaamiseen julkista palvelutehtävää hoitavien sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten näkökulmasta. Lähisuhdeväkivaltaa kokeneet käyttävät huomattavasti muuta väestöä enemmän sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita (Siltala 2021). Kunnilla ja hyvinvointialueilla on lakiperustainen velvoite sekä lähisuhdeväkivallan suunnitelmalliseen ehkäisytyöhön että palvelujen järjestämiseen lähisuhdeväkivallasta aiheutuvaan tuen tarpeeseen (Sosiaalihuoltolaki 2014/1301, 11 §). Aiemman tutkimuksen mukaan lainsäädännön velvoitteiden käytännön toteutuksessa on ollut haasteita. Väkivallasta ei esimerkiksi ole kysytty systemaattisesti ei-

kä siihen ole välttämättä puututtu, vaikka väkivalta olisi ollut henkilöstön tiedossa (Virkki & Jäppinen 2017; GREVIO 2019; Husso ym. 2021).

Jo lähtökohtaisesti paineisessa työarjessa väkivallan kohtaaminen voi olla kuormittavaa väkivallan herättämien vahvojen tunteiden vuoksi (esim. Mänttari-van der Kuip 2023). Työntekijöiden käsitykset ja asenteet saattavat aiheuttaa uhrin syylistämistä ja hänen väkivaltakokemuksensa mitätöimistä ja sivuuttamista (Koistinen & Holma 2015; Nikupeteri 2017; Piippo ym. 2021; Piippo 2022; Virkki & Jäppinen 2017). Osaltaan tähän on liittynyt myös työntekijän epätietoisuus siitä, kuuluuko väkivallasta kysyminen omaan työhön ja miten tilanteessa tulee toimia (Husso ym. 2021; Lalande ym. 2023; Lundberg & Bergmark 2018; Virkki & Jäppinen 2017). Väkivaltaan liittyvien teemojen käsittely on monien alojen peruskoulutuksissa satunnaista. Yliopistoista ja korkeakouluista valmistuu sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia, jotka eivät ole saaneet koulutuksensa valmiuksia väkivallan kohtaamiseen, vaikka he työskentelevät ammatissaan väkivaltaan liittyvien ongelmien kanssa säännöllisesti (esim. Niklander ym. 2019). Väkivaltatyön käytäntöjä on viime vuosina kehitetty, mutta alueelliset erot ovat edelleen suuria ja käytännöt vaihtelevia esimerkik-

Rahoittajatiedot: Enhancing Professional Skills and Raising Awareness on Domestic Violence, Violence against Women and Shelter Services (EPRAS) -hanke.

European Unioni: European Commission [JUST/2016/RGEN/AG/VAWA/400009936]

si työn koordinoinnissa ja vastuunjaioissa eri ammattikuntien välillä (Notko ym. 2021; October & Laitinen 2022).

Tiedossa olevista väkivallan kohtaamisen haasteista nousevat esille kysymykset: kenen ongelma väkivalta on ja kenen vastuulla yhteiskunnassamme on tunnistaa väkivalta ja puuttua siihen. Käytännön työssä vastuuepäselvyydet ilmenevät yksinkertaisimmillaan siinä, että väkivalta saateetaan sivuuttaa, koska siihen puuttumisen ajatellaan kuuluvan jollekin muulle taholle. Väkivallan tunnistamisen ja puuttumisen käytäntöjen määrittäminen oman työn näkökulmasta sekä näiden erottaminen toisten ammattilaisten työtehtävistä pitävät sisällään erilaisia rajanvetoja (Husso ym. 2012). Näissä neuvottelut vastuista ja velvollisuuksista nousevat keskiöön. Lähisuhdeväkivaltaa kohtaavien toimijoiden ammatillisten rajojen, vastuiden, velvollisuuksien ja oikeuksien tutkimuksellinen tarkastelu on kuitenkin ollut vähäistä.

Analysoimme kohtaamista sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioissa toteutuvana rajatyönä. Rajatyöllä tarkoitamme ammatillisen toiminnan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa rakentuvia prosesseja, joilla esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon ammatillaiset tunnistavat väkivaltaa, määrittävät omaa työtään ja erottavat omaan toimenkuvaan kuuluvat vastuut ja velvollisuudet (me) toisen ammattikunnan työtehtävistä (he). Velvollisuuksien ja vastuiden käsittelyssä hyödynämme yksilöiden ja ryhmien toimintaa ohjaavien moraalijärjestysten typologioita, joissa yhdistyvät julkiset, yksilöiden väliset ja yksilölliset moraalijärjestykset (Hirvonen & Van Langenhove 2021; Van Langenhove 2017). Moraalijärjestyksillä tarkoitamme yhteisesti jaettuja tilannekohtaisia käsitteitä oikeuksien, velvollisuuksien ja vastuiden järjestelmästä sekä siihen kuuluvista normatiivisista odotuksista ihmisten ja yhteisöjen kulloinkin hyväksyttynä pidetystä käytöksestä ja toiminnasta (Harré 2012; Niemi 2010).

Aiemmassa sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevassa tutkimuksessa rajatyön käsitteen kautta on analysoitu palvelutapahtumaa ja vastuullisuutta (Hall ym. 2010; Juhila & Hall 2017; Ranta ym. 2017; Saario ym. 2015; Slembrouck & Hall 2014). Väkivallan kohtaamisen tarkasteluun rajatyön käsitettä ei tiettävästi ole aiemmin sovellettu. Rajatyö avaa uuden näkökulman lähisuhdeväkivallan kohtaamisen ammatillisiin käytäntöihin ja tuottaa lisää ymmärrystä aiempaan palvelujärjestelmää ja väkivaltatyötä koskevaan tutkimukseen.

Kontribuoimme myös rajatyöhön liittyvään käsitteelliseen keskusteluun erittelemällä rajatyön taustalla olevien vastuiden ja velvollisuuksien määrittymistä ja sosiaalista alkuperää.

Tutkimuksemme kiinnittyy konstruktionistiseen ja jälkistrukturalistiseen tutkimusperinteeseen. Väkivallan kohtaaminen tapahtuu yksilöllisten ja yhteiskunnallisten tekijöiden vuorovaikutuksessa. Tarkastelemme väkivallan kohtaamista työntekijöiden ammatillisena toimintana ja institutionaalisena tehtävänä sekä sosiaalisesti konstruoituneena tilanteena. Sosiaaliset rakenteet ovat läsnä rajatyössä ja moraalijärjestyksissä sekä yksilöiden välisissä keskusteluissa että eri ammattiryhmien ja instituutioiden välisessä vuorovaikutuksessa. Sosiaaliset rakenteet paitsi ohjaavat toimintaa myös muokkautuvat toiminnan seurauksena.

Tutkimuksessamme tarkastelemme, miten sosiaali- ja terveydenhuollon ammatillaiset puhuvat keskenään väkivallan kohtaamisesta (moraalisena) ilmiönä. Tutkimuskysymyksemme ovat seuraavat:

1) Millaista rajatyötä lähisuhdeväkivallan kohtaamiseen liittyy?

2) Millaisia moraalijärjestyksiä rajatyöstä voidaan tunnistaa ja kuinka ne ilmenevät osana rajatyötä?

Rajatyö ja sosiaalisen toiminnan moraalinen järjestyminen

Rajatyön käsitteen alkuperä paikantuu Thomas Gieryniin, joka tutki tieteen ja ei-tieteen rajoja tieteen sosiologian lähtökohdista (Gieryn 1995). Rajat nähdään ohjeistuksina, odotuksina ja sääntöinä, jotka asettavat työlle sekä eettisiä että käytäntöön liittyviä standardeja (Slembrouck & Hall 2014). Rajatyötä on lähestytty myös toimivallan (*jurisdiction*) käsitteen kautta, jolloin voidaan tarkastella esimerkiksi tietyn ammattiryhmän oikeuksia (*exclusive rights*) joko profession sisällä tai suhteessa muihin professioihin (esim. Saario ym. 2015). Rajoilla tuotetaan ja pidetään yllä oman profession asiantuntijuutta ja autonomiaa suhteessa toisten professioiden edustajiin (Ranta ym. 2017). Eronteot voivat liittyä yhtenäisyyden pyrkimykseen, mutta ne voivat myös johtaa poissulkemisiin (Juhila & Hall 2014). Rajatyö voi olla eksklusiivista, jolloin käsillä oleva tilanne tulkitaan omaan vastuuseen kuulumattomaksi. Toisaalta kyse voi olla tilanteesta, jossa esimerkik-

si muiden ammattiryhmien edustajien toimivalta ja asiantuntijuus arvioidaan riittämättömäksi ja/tai tarpeettomaksi suhteessa oman profession toimintavalmiuksiin. Inklusiivista rajatyötä puolestaan voidaan kuvata mukaan ottavaksi ja rajoja häivyttäväksi. (Esim. Juhila & Raitakari 2022.) Rajat eivät varsinaisesti koskaan katoa, mutta niitä voidaan määrittellä ja neuvotella uudelleen (Hall ym. 2010).

Kirsi Juhilan ja Christopher Hallin (2017, 66) mukaan rajatyö on luonteeltaan moraalista, koska siihen liittyy vastuunjako. Tutkimuksessamme rajatyön moraalinen ulottuvuus liittyy neuvotteluihin vastuista, velvollisuuksista ja oikeuksista: mitä kuuluu omaan – mutta myös muiden professioiden – tehtävälleen. Keskeisessä roolissa ovat sosiaalista kanssakäymistä muokkaavat ja ohjaavat moraalijärjestykset. Luk van Langenhoven (2017) mukaan moraalijärjestyksiä voidaan jaotella niiden yleisyyden tai erityisyyden mukaan. Kulttuurisilla moraalijärjestyksillä viitataan niihin kulttuuriin konventioihin ja sosiaaliin normeihin, joiden mukaan meidän odotetaan toimivan. Juridiseen moraalijärjestykseen luetaan ne lait ja valtiolliset säädökset, jotka ohjaavat ammattilaisten toimintaa. Institutionaaliset moraalijärjestykset liittyvät tutkimuksessamme sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten institutionaalisista asemista nouseviin toiminnan säännönmukaisuuksiin, jotka ohjaavat vuorovaikutusta ja kohtaamisia (Niemi 2010). Työntekijän toimintaa ohjaavat työskentelyorganisaatiossa hyväksyttävänä pidetyt, osin tiedostamattomatkin toimintatavat ja totunnaisuudet sekä ammattietiikka. Henkilökohtaisilla, persoonallisilla moraalijärjestyksillä viitataan kaikkiin niihin moraalisiin päätelmiin ja pohdintoihin oikeasta ja väärästä, joita käymme mielessämme itsemme kanssa. Erilaiset moraalijärjestykset ovat sidoksissa toisiinsa ja niitä voi olla ajoittain vaikea erottaa toisistaan. (Hirvonen & Van Langenhove 2021; Niemi 2010; Van Langenhove 2017.)

Tutkimuksen toteutus

Aineisto koostuu fokusryhmähaastatteluista, jotka ovat osa EU-rahoitteisessa Enhancing Professional Skills and Raising Awareness on Domestic Violence, Violence against Women and Shelter Services (EPRAS) -tutkimus- ja kehittämishankkeessa kerättyjä aineistoja (hankkeen arvioinnista ja aineis-

tojen tarkemmasta kuvauksesta ks. Niklander ym. 2019). Tutkimuksella on puoltava lausunto Jyväskylän yliopiston ihmistieteiden eettiseltä toimikunnalta. Hankkeen tutkimus keskittyi poliisien ja sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten käsitteisiin, toimintatapoihin ja koulutustarpeisiin väkivallan kohtaamisessa. Tämän artikkelin aineistona ovat kymmenen vuonna 2017 toteutettua ryhmähaastattelua, joihin osallistui yhteensä 45 sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaista lastensuojelusta, turvakodeista, aikuisten palveluista (ikäihmisten palvelut, aikuissosiaalityö, päihde- ja mielenterveyspalvelut) sekä perheneuvoloista.

Aineistonkeruun menetelmäksi valitsimme fokusryhmähaastattelun. Menetelmä mahdollisti ammattilaisten kollektiivisen tiedonmuodostuksen tutkimustilanteessa, teemojen ympärille keskittyvien erilaisten näkökulmien tunnistamisen ja kartoittamisen sekä keskustelun kehittymisen seuraamisen, kun haastateltavat perustelivat näkökulmiaan (Fern 2001). Haastateltavat olivat saaneet etukäteen tietoa tutkimuksen tavoitteista ja toteutuksesta sekä tutkittavien oikeuksista. Haastattelutilanteessa heiltä pyydettiin kirjallinen suostumus. Haastattelijoina oli 1–3 tutkijaa, joilla oli kokemusta fokusryhmähaastatteluiden tekemisestä.

Haastatteluissa käsiteltiin seuraavia teemoja:

- 1) lähisuhdeväkivallan kohtaaminen omassa ammatissa
- 2) lähisuhdeväkivaltaan liittyvä koulutus peruskoulutuksessa ja työuran aikana
- 3) lähisuhdeväkivaltaan liittyvä koulutustarve
- 4) lähisuhdeväkivalta ja moniammatillinen yhteistyö
- 5) lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen edellytykset ja mahdollisuudet omassa työssä.

Haastattelujen kesto oli keskimäärin yksi tunti. Haastattelut nauhoitettiin, tallennettiin videolle ja litteroitiin sanasta sanaan. Valmiin aineiston laajuus oli 256 sivua (fontti Helvetica, fonttikoko 13, riviväli 1).

Analyyssi

Aineiston analyysissa noudatimme temaattisen analyysin periaatteita (Braun & Clarke 2006). Aloitimme analyysin toteuttamisen induktiivisesti lukemalla aineistoa useita kertoja ja paikallistimme lähisuhdeväkivallan kohtaamisen käytäntöjä. Seuraavaksi hyödynsimme rajatyön käsitettä metodisena välineenä ja erottelimme erityisesti

rajatyötä käsitteleviä neuvotteluja. Kiinnostuksen kohteena olivat eronteot, ja tarkastelimme, missä tilanteissa väkivallan kohtaamisessa muodostuu rajoja.

Siinä missä edellistä vaihetta voidaan luonnehtia aineistoa kuvailevaksi, seuraavassa eli teemoittelun vaiheessa analyysia voidaan kuvata tulkinalliseksi, koska hyödynsimme teemojen muodostamisessa aiempaa tutkimuskirjallisuutta rajatyöstä. Kiinnitimme huomiota erityisesti siihen, miten rajoista neuvotellaan, miten rajanvetoa tehdään ja miten rajatyöhön sisältyvät vastuut, velvollisuudet ja oikeudet muotoutuvat neuvotteluissa (Juhi-la & Raitakari 2022; Slembrouck & Hall 2014). Teemoittelun vaiheessa etsimme aineistokohdista säännönmukaisuuksia, kaavamaisuuksia, samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia (Braun & Clarke 2006; Gioia ym. 2012). Muodostimme teemoja, joissa käsiteltiin muun muassa erilaisia tapoja määrittää väkivaltaa ja puhua professionaalisuudesta suhteessa työssä herääviin tunteisiin. Analyysi eteni seuraavaksi laajempien, kokoavien teemojen (*aggregate themes*) nimeämiseen: profession sisäinen rajatyö ja professionien välinen rajatyö. (Kuvio 1; Gioia ym. 2012.)

Analyysin viimeisessä tulkinallisessa vaiheessa tarkastelimme erityisesti rajatyötä koskevien kokoavien teemojen yhteydessä joko eksplisiittisesti kuvattuja tai implisiittisesti läsnä olevia käsityksiä eri toimijoiden oikeuksista ja velvollisuuksista (Harré 2012; Van Langenhove 2017). Näitä erilai-

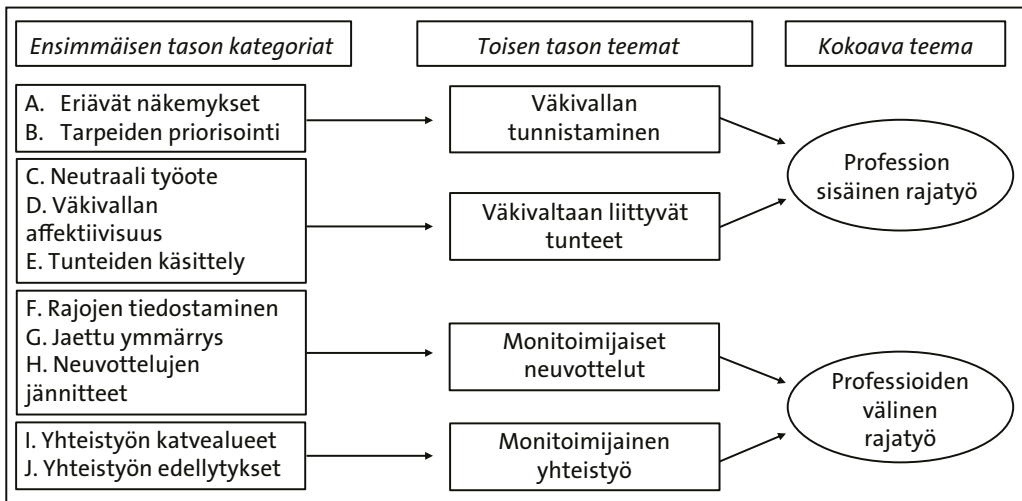
sia moraalijärjestyksiä paikansimme kohdista, joissa käsiteltiin työssä kohdattuja, eettistä harkintaa edellyttäneitä valintatilanteita. Kiinnitimme huomiomme tehtyjen ratkaisujen sanallisiin perusteluihin. Erittelimme sitä, kenen oikeuksista ja velvollisuuksista kulloinkin puhuttiin ja mihin kontekstuaaliseen yhteyteen nämä oikeudet ja velvollisuudet liittyivät (esim. yksilölliset tai institutio-naaliset). Hyödynsimme näiden löydösten luokittelussa Van Langenhoven (2017) moraalijärjestyksen typologiaa.

Tulokset

Analyysin pohjalta nimesimme seuraavat neljä rajatyötä kuvaavaa teemaa: 1) väkivallan tunnistaminen, 2) väkivaltaan liittyvät tunteet, 3) monitoimijaiset neuvottelut ja 4) monitoimijainen yhteistyö. Kaksi ensimmäistä teemaa liittyvät profession sisäiseen rajatyöhön, ja kaksi viimeistä teemaa käsittelevät professionien välistä rajatyötä. Nämä neljä teemaa on käsitteellisen selkeyden vuoksi eroteltu tulosluvussa toisistaan, mutta haastateltavien puheessa ne saattoivat esiintyä myös samanaikaisesti ja limittäin. Keskeiset löydökset on koottu taulukkoon 1.

Väkivallan tunnistaminen

Tarkastelun kohteena oli väkivallan tunnistamisen yhteydessä tehtävä rajatyö henkilökohtaisen, ins-

Kuvio 1. Analyysin rakenne.

Taulukko 1: Ammattilaisten rajatyön jäsenyminen väkivallan kohtaamisessa

Rajatyön konteksti, teemat ja kategoriat	Keskeiset moraalijärjestykset	Aineistoesimerkki
Profession sisäinen rajatyö		
Teema: Väkivallan tunnistaminen		
Kategoria:	Institutionaalinen moraalijärjestys	1. R9O1: "Niin ja jotenkin se, että jollain tavalla on epäily siitä tai jotenkin aistii, että siinä ilmapiirissä tai siinä on jotain."
1. Eriävät näkemykset	Juridinen moraalijärjestys	2. R10O2: "Mutta kun siellä on niissä perheissä niin paljon kaikkea muutakin et sit aina sillai, et mikä on se tärkein mihin ekana nappaa kiinni."
2. Tarpeiden priorisointi	Henkilökohtainen moraalijärjestys	
Teema: Väkivalttaan liittyvät tunteet		
Kategoria:	Henkilökohtainen moraalijärjestys	1. R8O5: "Joo, että mitenkö koen sen niin tuota. Se ei oikeestaan herätä, se ei nouse sieltä muun työn piirteistä millään lailla oikeestaan toisia korkeammaks."
1. Neutraali työote	Institutionaalinen moraalijärjestys	
2. Väkivallan affektiivisuus		
3. Tunteiden käsittely		
Professioiden välinen rajatyö		
Teema: Monitoimijaiset neuvottelut		
Kategoria:	Institutionaalinen moraalijärjestys	1. R7O1: "Et mikä on se meidän auttamisen raja siinä, että kuinka kevyitä asioita me voidaan käydä läpi ja mikä kuuluu sitten oikeesti terveydenhuollolle."
1. Rajojen tiedostaminen	Juridinen moraalijärjestys	2. R8O1: "Ja kun voi kertoo, että poliisi anto tämmösen ja tämmösiä turvaohjeita ja jos vähänkin tuntuu siltä, niin soita, tässä on tää poliisi ja hänen numeronsa."
2. Jaettu ymmärrys	Henkilökohtainen moraalijärjestys	3. R1O1: "Niitä on joitain mitä ihan inhottaa, että pitää jonnekin soittaa suoraan sanottuna. Kun tietää, että sieltä tulee ihan järkyttäviä vastauksia."
3. Neuvottelujen jännitteet		
Teema: Monitoimijainen yhteistyö		
Kategoria:	Institutionaalinen moraalijärjestys	1. R10O6: "Että se on ihan kornia ja se on ihan tyhmää ja tässä ei oo mitään järkeä. Jonka jälkeen me sitten sovittiin niin, että he [poliisit] hypäs poliisiautoon ja ne tuli sinne mukaan kotikäynnille."
1. Yhteistyön katvealueet	Henkilökohtainen moraalijärjestys	
2. Yhteistyön edellytykset	Juridinen moraalijärjestys	

titutionaalisen ja juridisen moraalijärjestyksen riskipaineessa. Aineiston mukaan työntekijät joutuivat tällöin arvioimaan, mikä asiakkaan kertomassa voidaan katsoa kuuluvaksi tavanomaisiin parisuhteen riitatilanteisiin ja missä vaiheessa voidaan puhua väkivallan käytöstä.

R9O2: Niin minä ajattelen, että jonkinlaisen rajan vetäminen, että mikä on sitten liikaa. Että usein *tähän liittyy peittelyn kulttuuri tavallaan*. Että se on enemmänkin semmosta "no mulla on nyt tää musta silmä, mutta lapsi löi sillä tai tällä".

R9O1: Niin ja jotenkin se, että jollain tavalla on epäily siitä tai jotenkin aistii, että siinä ilmapiirissä tai siinä on jotain. Mutta sä et pääse kiinni siihen. Eli se on ehkä. Kyllähän se todennäköisesti jostain sitten joskus jossain vaiheessa räjähtää, mutta et on vaikea puhua asiasta, joka ei ole yhteistä tai jota ei tunnisteta.

Edellä oleva esimerkki lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden keskustelusta havainnollistaa aineiston muissakin keskusteluissa mainittua eettistä huolta ja ristiriitaa. Asiakkaat eivät olleet varmoja, olivatko heidän kokemuksensa sisältäneet väkivaltaa, tai he kielsivät kokeneensa väkivaltaa,

vaikka työntekijällä saattoi olla sekä epäily asiasta että ammatillinen velvollisuus toteuttaa insititutionaaliseen ja juridiseen moraalijärjestykseen perustuvaa viranomaistehtäväänsä. Asiakkaalla ja työntekijällä ei ollut väkivallasta yhteneväistä näkemystä, eivätkä asiakkaat itse välttämättä nähneet tilanteen vakavuutta ja jopa aktuaalista vaaraa. Lapsettomien asiakkaiden kohdalla tilanteeseen puuttumiseen ei saatu oikeutusta lastensuojelulaista. Juridisesta moraalijärjestyksestä käsin huomioitavaksi tuli asiakkaan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Ristiriitaa koettiin, kun institutionaalista ja henkilökohtaisesta moraalijärjestyksestä käsin ammattilaiset kuitenkin kokivat ammatillis-eettistä velvoitetta toimia väkivallan lopettamiseksi.

Väkivallan kohtaaminen toteutui erilaisissa toimintaympäristöissä, joissa oli – organisaation perustehtävän mukaan – havaittavissa vaihtelua väkivalta-työn sisällyttämisessä omiin työtehtäviin ja sen toteuttamisen tavoissa. Rajatyötä tehtiin tällöin erilaisten institutionaalisten moraalijärjestyksen rajoilla sen suhteen, mikä asiakkaan haastavassa elämäntilanteessa vaati ammattilaisten arvion mukaan ensisijaisia, välittömiä toimia, toisin sanoen mikä tunnistettiin tärkeimmäksi ja puuttumista välittömästi vaativaksi ongelmaksi. Alla olevassa esimerkissä haastateltava reflektoi väkivallan tunnistamista nykyisessä tehtävässään lastensuojelun perhetyössä suhteessa aiempaan työkokemukseensa turvakodissa.

R1002: Et tietysti kun sitä siellä turvakotisilmin katoo, niin se oli iso ja on iso ongelma. Ei vähätellä sitä. Mutta kun siellä on niissä perheissä niin paljon kaikkea muutakin et sit aina sillai, et mikä on se tärkein mihin ekana nappaa kiinni. Mutta kun ne on niin kaaoksessa välillä. Ja sitten lapsi kertoo, että isi lyökin mua vielä. Niin siinä, että no mitä mä nyt sit vielä, et tuoki tietä vielä. Hirveitä asioita. Et siinä ehkä siinä kaaoksessa se väkivalta jää näkemättä sen vuoksi, koska siinä on niin paljon kaikkea muuta.

Aineistoesimerkki havainnollistaa institutionaalisen moraalijärjestyksen lähtökohdista toteutuvaa rajatyötä. Rajaamisella pyrittiin paikallistamaan monimutkaisissa ja haastavissa asiakastilanteissa oman työskentelyorganisaation näkökulmasta kaikista akuutein, puuttumista vaativa ongelma. Tilanne näkyi vastuunoton ja ajankäytön priorisoinnin kysymyksenä, kun institutionaalinen moraalijärjestys ohjasi käyttämään rajallisen aikaresurssin mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti oman organisaation perustehtävän toimivallan ja vaatimusten mukaan. Aineistoesimerkissä työntekijä ilmaisee tunnistaneensa väkivallan sinänsä toteamalla ”ei vähätellä sitä”, mutta hän oli

joutunut harkitsemaan valitessaan eniten ja välittömästi huomiota vaativan epäkohdan. Tällöin väkivalta perheessä saattoi jäädä sivuun, jos jokin muu epäkohta oli arvioitu perustehtävän näkökulmasta välittömiä toimia vaativaksi.

Väkivaltaan liittyvät tunteet

Työntekijöiden pohdinnat ammatillisuuden vaatimuksista suhteessa väkivallan kohtaamisen herättämiin tunteisiin toteutuivat henkilökohtaisen ja institutionaalisen moraalijärjestyksen risteymässä. Toisaalta väkivalta koettiin yhdeksi osaksi jo muutoinkin haastavaa työtä, eikä siitä tunnistettu väkivallan aiheuttamaa tunnekuormitusta erillisenä ilmiönä. Erään lastensuojelun sosiaalityöntekijän (R802) näkemys oli: ”Koitan suhtautua siihen sellaisella asiallisella, neutraalilla, et asia selvitetään.” Näissä näkemyksissä painottui institutionaaliseen moraalijärjestykseen yhdistetty ammatillisuus, jonka ulkopuolelle tunnekokemus rajattiin.

Tunteiden ja ammatillisuuden suhde myös rajautui eri tavoin. Tunteet sisällytettiin osaksi sensitiivisen aiheen parissa tehtävää kuormittavaa työtä ja siten myös osaksi institutionaalista moraalijärjestyksestä. Neutraalia työtapa pidettiin jopa puolustusreaktiona väkivallan herättämille tunteille ja siten haasteena väkivallan tunnistamiselle.

R301: Tässä täytyy koko ajan opetella vaan lisää. Kun siinä on vähän ristikkäin se halu puolustautua, ettei näkisi eikä kokisi eikä kuulisi väkivaltaa. (...)

R303: että kaikenlaisten tunteiden normalisointi. Että en oo huonompi työntekijä, vaikka koen jotain inhoo tai pelkoa tai jotakin.

R302: Ahdistusta.

R303: Niin ahdistusta. Että ei ne oo, jotka väkivalta-työtä tekee, niin ei ne oo sen kummempia. Et he ei kokis mitään tunteita. Et vaikka on tehnyt vuosikymmenet, niin silti tuntee. Voi herätä joku ihan samanlainen tunne, kuin sillon kun ekaa kertaa kokenut. Mutta ehkä se, et mitä sille tunteelle tekee ja miten sen kans pärjää. Niin se on muuttunut. Mut tunne sinänsä ei oo muuttunut mihinkään.

Perheneuvolan sosiaalityöntekijän ja psykologin keskustelussa rajaa tunteiden kokemisen ja ammatillisuuden välillä häivyttiin. Haastateltavat toivoivat laajempaa keskustelua väkivallan herättämisestä tunteista, mikä purkasi tunteiden olemassaolon ja ammatillisuuden kahtiajakoa. Keskusteluisa todettiin, että väkivallan herättämä tunne sinänsä voi olla sama uran alkumetreillä ja vuosikymmenten työkokemuksen jälkeen. Eroa oli kuitenkin siinä, kuinka tunnetta oli opittu käsittelemään.

R3O1: Ja miten sen pitää riittävän etäällä? Et ku mä kerroin siinä [kokouksessa] esimerkin, että senkin mä oon oppinut. Sillon en vielä osannut sitä. Että kun tässä oli, se oli pahin parisuhdeväkivalta minkä mä oon ikinä mun urallani kuullu. Kun siinä oli niin monenlaisia ja oli loukkaantumistakin, pysyvästi vaurioitumista. Jäsenissä tapahtunut. Ja edelleen vaan pysyttiin yhdessä, vaikka täällä yritettiin auttaa, niin pysyttiin yhdessä. Ja pelkäsin, että kuolee ja näin. Niin koin, että hävisin. Mä näin semmosen unen, että jossa mä hävisin sille miehelle sen valtakamppailun siitä naisesta. Ja mä nyt ymmärrän, että mä menin siihen mukaan jollain lailla, että mun pitäisi olla osa sitä vallan taistelua. Et mä en osannut pitää riittävän etäällä itsenäni. Sehän on loppujen lopuksi tietysti sen ihmisen oma valinta. Mut kylä se tulee niin iholle. Ja siitä sitten puhuttiin siinä [kokouksessa], että jotku tunnisti, että heilläkin on ollut sellasta jossain uran alkuvaiheessa. [nauraa]

Yllä perheneuvolan psykologi reflektoi asiakas-tilannetta, jossa ammatillisuuden raja oli liukunut liian kauaksi ja hän oli ajautunut osaksi väkivallan valtdynamiikkaa. Tällöin asiakassuhde väkivallan kokijaan olikin muotoutunut ammattilaiselle henkilökohtaisesta moraalijärjestyksestä käsin käytäväksi valtataisteluksi tekijän kanssa. Tässä eräänlaisessa ammatillisen rajattomuuden tilanteessa työntekijälle vaikuttaa siirtyneen kohtuuton vastuu väkivallan päättymisestä. Tarvittavaa etäisyyttä henkilökohtaiseen moraalijärjestykseen oli tuonut tunteiden ja tunneilmaisun sääntely työkokemuksen myötä kehittyvänä taitona. Sen sijaan, että tunteet olisi määritetty pelkästään henkilökohtaisesta moraalijärjestyksestä kumpuavina ja epäammattimaisina, institutionaalisesta moraalijärjestyksestä käsin ammattilaisen vastuullisena toimintana näkyivät tunteiden tunnistaminen ja niiden voimakkuuden syiden pohdinta sekä henkilökohtainen reflektio omista mahdollisista väkivaltakokemuksista ja siitä, mitä ylipäätään ajattelee väkivallasta, sen taustasyistä ja seurauksista.

Monitoimijaiset neuvottelut

Rajatyön lähtökohtana oli omaan työskentelyorganisaatioon ja profession kytkeytyvä institutionaalinen moraalijärjestys, josta käsin arvioidaan omaa asiantuntijuutta sekä omia oikeuksia, velvollisuuksia ja vastuuta suhteessa asiakkaan palvelutarpeeseen. Toisen ammattikunnan rajan lähestyminen alkoi tilanteissa, joissa väkivalta oli tunnistettu ja siihen haluttiin puuttua, mutta oman profession toimivalta, resurssit tai asiantuntijuus eivät enää riittäneet. Rajoilla tapahtuvissa neuvotteluissa pyrittiin luomaan yhteneväistä näkemystä siitä, mikä on väkivaltaa, onko sitä asiakkaan elämässä vai ei ja millä tavoin tilanteeseen tulisi puuttua. Rajoilla myös neuvoteltiin eri professioiden

toimijoiden oikeuksista, velvollisuuksista ja vastuista. Alla olevassa aineistoesimerkissä turvakodin työntekijän ilmaisu ”pitää jonnekin soittaa” havainnollistaa juridisesta ja institutionaalisesta moraalijärjestyksestä nousevaa velvollisuutta monitoimijaiseen työhön. Tämä liitettiin esimerkiksi monitoimijaista yhteistyötä koskevaan oikeudelliseen sääntelyyn tai eri ammattiryhmien omiin ohjeistuksiin ja toimintakäytänteisiin monitoimijaisesta yhteistyöstä. Yhteydenottoa monitoimijaiseen verkostoon pidettiin myös institutionaalisesta moraalijärjestyksestä kumpuavana oikeutena saada apua haastavaan tilanteeseen. Kuten aineistoesimerkissä todetaan, rajoille hakeutumisen ja neuvottelujen aloittamisen lopputulokset eivät kuitenkaan aina olleet ennakoitavissa tai neuvottelujen onnistumisen todennäköisyys oli arvioitu pieneksi.

R1O1: Niitä on joitain mitä ihan inhottaa, että pitää jonnekin soittaa suoraan sanottuna. Kun tietää, että sieltä tulee ihan järkyttäviä vastauksia.

Aineisto osoitti, kuinka aidostakin halusta hakeutua ammattikuntien rajoille oli vielä matkaa varsinaisiin neuvotteluihin. Tilanne oli erityisen haastava aineistoesimerkin kaltaisissa tilanteissa, joissa aiemmat huonot kokemukset yhteistyöstä eivät motivoineet ammattilaisia yhteistyöhön ja sen kehittämiseen. Sen sijaan yhteydenpito saattoi rajautua minimiin ja toisen profession ammatilasta lähestyttiin vasta viime hetkillä ja velvollisuudesta – niin sanotusti pakon edessä. Hyvästään aikeista ja asiakkaan tilanteen herättämästä huolesta huolimatta pelkkä toive ja ajatus yhteistyöstä ei riittänyt, jos neuvotteluihin tulevilla ammattilaisilla ei ollut yhteneväistä näkemystä asiakkaan tilanteesta.

R9O1: Niin kyllä se varmaan on olennaista se, että siinä on se yhteinen näky ja kaikki tietää jotenkin sen hommansa.

R4O2: Ja sitten jokainen tuo sen oman ammattitaitonsa siihen ja sitten, että asioista sovitaan, että okei mä hoidan tämän asian ja hoidatko sä tuon asian. Että se asiakas saa sen avun siinä ja kokee, että nyt hänen asiaansa viedään eteenpäin ja hoidetaan.

Mahdollisimman yhteneväisen tilannearvion rinnalla neuvoteltiin myös työn tavoitteista. Tilanteeseen liittyivät keskeisesti professioiden väliset vastuuneuvottelut. Konkreettisesti tällöin keskusteltiin ja sovittiin työnjaosta ammattilaisten kesken. Aineiston mukaan organisaatioiden institutionaaliset moraalijärjestykset erosivat siinä, miten vakiintuneita ja tiedostettuja vastuut ja työnja-

ko eri asiakasryhmien kohdalla olivat. Esimerkiksi lapsen kohdistuvan väkivallan käsittelyssä ammattilaisten yhteistyö vastuiden ja velvollisuuksien määrittelyineen oli vakiintuneempaa kuin tapauksissa, joissa oli kyse aikuisten välisestä väkivallasta. Neuvotteluyhteyteen pääseminen vaikutti useissa keskusteluissa liittyvän siihen, kenen työntekijän kanssa ollaan tekemisissä.

R8O3: Onhan se hirveesti, että se on henkilöstäkin kiinni. Et kuka sattuu olla siinä toisella puolella. Se on työntekijästäkin tosi paljon kiinni. Että onko työote selänen yhteistyöllinen vai ei.

Aineistoesimerkki havainnollistaa julkista palvelutehtävää hoitavien ammattilaisten neuvotteluissa läsnä olevaa henkilökohtaista moraalijärjestystä. Sen sijaan, että työtä olisivat ohjanneet institutionaalisella tasolla organisatoriset toimintaohjeet ja käytännöt, väkivallan kohtaamiseen liittyi vahvasti se, miten yksittäinen työntekijä tulkitsee omia velvollisuuksiaan ja vastuitaan monitoimijaisessa yhteistyössä. Neuvotteluissa korostuivat henkilökohtaiset ja työntekijän persoonaan liittyvät tekijät varsinkin, jos yhteistyölle ei ollut rakenteita, esimerkiksi säännöllisesti toteutuvia tapaamisia, eivätkä ihmiset tunteet toisiaan.

Monitoimijainen yhteistyö

Teemassa analyysin lähtökohtana olivat monitoimijaisen yhteistyön katvealueet erilaisten institutionaalisten moraalijärjestysten rajoilla ja työntekijöiden pyrkimykset toimivampaan yhteistyöhön – eräänlaisena jatkopohdintana edelliselle teemalle. Aineistossa käsiteltiin rajatyötä, jossa ammattiryhmä tai organisaatio oli jäänyt yhteistyön ulkopuolelle ja ammattilaiset työskentelivät yksin, erillään toisistaan. Useissa fokusryhmissä käsiteltiin seuraavien aineistoesimerkkien kaltaisia tilanteita, joissa neuvottelut eivät olleet sujuneet yhteisymmärryksessä esimerkiksi väkivaltaa koskevan riskinarvioinnin osalta.

Ensimmäisessä aineisto-otteessa perheneuvolan psykologi reflektoi asiakastapausta, jossa lastensuojelun kanssa ei ollut päästy yhteisymmärryksen tilanteesta ja sen vaatimista toimenpiteistä. Toinen aineistoesimerkki havainnollistaa, kuinka myös lastensuojelun sosiaalityöntekijät tunnistivat haasteita yhteistyössä ja reflektoivat omaa toimintaa, toimivaltaa ja roolia verkostoissa.

R3O3: Niin se lastensuojelu ei lähtenyt siihen ollenkaan, kun me toivottiin, että lastensuojelu tulis meidän kanssa tänne, kun ne äiti ja lapsi on. Tai sit se väkivaltainen isäkin täällä. Et lastensuojelu tulis palaveriin. Niin he näki sen niin, että se on ollut ja mennyt se väkivalta, semmosta uhkaakaan ei oo. Ja kategorisesti lastensuojelun tarvetta ei ole nyt. Ja he päättää lastensuojelusiakkuuden. Ja me kolme sähköpostiviestiä työparin kanssa laitettiin sinne ja ei saatu palaveriin heitä edes tänne. Ja sit se väkivaltahan jatkui aika ajojin.

R10O1: Niin, että ei me kuitenkaan ihan millä tahansa valtuutuksilla tätä työtä tehdä. Että jotenkin sen ymmärtäminen, että ne meidän keinot on aika rajalliset. Vaikka ois semmoinen tunne, että tekis mieli tehdä jotain, niin kuitenkin sen lainsäädännön puitteissa toimitaan.

R10O4: Se on niin suuri se ahdistus myös sillä ilmoittajalla, että jotenkin on semmoset yliodotukset, että on semmoinen taikasauva millä fiksataan. Ku ei sitä oo olemassa, niin se jotenkin.

R10O6: Ne luulee, että me ei vaan haluta käyttää sitä. Tai ei ymmärretä käyttää sitä.

R10O4: Niin et se on pantu kaappiin ja hukattu se kaapin ovi.

Aineistoesimerkit havainnollistavat, kuinka yhteistyöneuvotteluiden ja niihin tähtäävän toiminnan taustalla vaikuttaa profession oman asiantuntija-alueen ulkopuolella olevia moraalijärjestyksiä ja niiden asettamia reunaehtoja toiminnalle. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden näkemyksen mukaan yhteistyötahon esittämään asiaan reagoimattomuus tai ei-toivottu reaktio saatettiin tulkitta sosiaalityöntekijän henkilökohtaisesta moraalijärjestyksestä kumpuavaksi välinpitämättömyydeksi tai haluttomuudeksi toimia. Kommentilla ”kuitenkin sen lainsäädännön puitteissa toimitaan” omaa toimintaa perustellaan työn juridisella ja institutionaalisella moraalijärjestyksellä. Ammattikuntien rajoilla ei aina hahmotettu eri toimijoiden oikeuksia, velvollisuuksia ja vastuita. Siten poisrajautumiseen saattoi liittyä epäselvyyksiä toimivallasta – yksittäisistä työntekijöistä varsinaisesti riippumattomien – lakiperustaisten käytäntöjen, kuten tiedonsaanti- ja -vaihto-oikeuksien, kohdalla. Tämä epä tietoisuus saattoi luoda epärealistisia odotuksia esimerkiksi työnjaollisista kysymyksistä.

Poisrajautumisesta ei-toivottavana asiointilana saatettiin keskustella toteavasti, ja vaikka yhteistyön toimimattomuus turhautti vastaajia, tilanteen muuttamiseen ei aina koettu olevan keinoja. Joissakin keskusteluissa kuitenkin korostui työntekijöiden aktiivinen pyrkimys hakeutua ammattikuntien rajalle uusiin neuvotteluihin. Se, ettei

kyseessä vaikuttanut olevan yhtenäinen käytäntö, kytkee käsillä olevan tilanteen kyseenalaistamisen ja muutospyrkimykset työntekijäkohtaiseen, henkilökohtaiseen moraalijärjestykseen. Pyrkimys uuteen neuvotteluun saattoi tarkoittaa uutta yhteydenottoa palveluverkostoon tai lähtemistä asiakkaan mukaan jo sovitulle ajanvaraukselle.

Seuraavassa aineistoesimerkissä lastensuojelun sosiaalityöntekijä havainnollistaa, kuinka ammatillainen juridiseen moraalijärjestykseen vedoten voi purkaa uudessa neuvottelussa rajanvetoa kyseenalaistamalla yhteistyötahon toimivaltaa sekä pyrkiä määrittelemään uudestaan rooleja oikeuksineen, velvolluuksineen ja vastuineen. Rajatyötä tehtiin tilanteessa, jolloin rikosepäilynä käsiteltävästä tapahtumasta ei tutkinnallisista syistä saa puhua asiakasperheen kanssa.

R1006: Mä sanoin, että nyt tässä on semmonen asia, että ne [lapset] pitää viedä kotiin. Ja tää on teidän toimeksianto, että mä en suostu siihen, että me lähdetään lastensuojelusta kuljettaa niitä kotia ja me ei puhuta mitään. Että se on ihan kornia ja se on ihan tyhmää ja tässä ei oo mitään järkee. Jonka jälkeen me sitten sovittiin niin, että he hyppäs poliisiautoon ja ne tuli sinne mukaan kotikäynnille. Ja kävi sen avoimen keskustelun siitä, että mitä tässä on tapahtunut ja heidän toimeksiantostaan ja mitä tää asia koskee, miten tää prosessi etenee. (...) Että poliisi hoiti sitten sen oman roolinsa hyvin, että ne sitten kerto, että vanhemmatkin tiesi, että mitä poliisin suhteen ja sit lastensuojelu sai jatkaa, että mitä lastensuojelu sitten tekee, että se työskentely. Tässä oli kiva, että kun joskus lastensuojelua ei oteta tosissaan, niin tuli vielä semmonen tupla hyvä, että tosi hyvään yhteistyöhön päästiin. Mutta se oli, vaikka se lähtökohta oli mun mielestä ihan outo ja ei hyvä. Mut se loppulema tämmösten joustavien eri, et kaikki jousti ja teki vähän erilaisia ratkasuja, niin tuli hyvä lopputulema.

Aineistoesimerkin ilmaisu ”tää on teidän toimeksianto, että mä en suostu siihen” kuvaa hyvinkin suoraa ja kriittistä puhetta osana rajatyötä, jossa siirrettiin vastuuta professioiden välillä. Kiistanalaisen kuljetustehtävän kytkeminen toistuvasti toisen profession toimeksiantoon viittaa uusissa neuvotteluissa tapahtuvan rajaamisen perustuvan institutionaaliseen ja juridiseen moraalijärjestykseen. Uudelleen neuvottelu tapahtui haastavasta alkuasetelmasta huolimatta yhteisymmärryksessä ja asiakkaan eduksi. Tilanteessa päästiin purkamaan rajoja ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja hyvällä lopputuloksella. Parhaimmillaan rajoilla tapahtuvissa uusissa neuvotteluissa syntyykin oivalluksia toisen profession työstä ja asiantuntijuudesta. Niissä myös onnistutaan sovittamaan yhteen erilaisia toimintatapoja.

Yhteenveto ja johtopäätökset

Tulokset osoittivat, että väkivallan kohtaamiseen liittyvää rajatyötä tehdään samanaikaisesti sekä profession sisällä että professioiden välillä. Rajoilla tunnustetaan ja määritetään väkivaltaa sekä ammatillisia rooleja, vastuuta ja velvollisuuksia. Siten rajatyöllä tuotetaan ja ylläpidetään professiokohtaista asiantuntijuutta väkivallan kohtaamisessa. Rajatyössä noudatettiin, rinnastettiin ja/tai asetettiin vastakkain institutionaalisia, juridisia ja henkilökohtaisia moraalijärjestyksiä. Ne toimivat ikään kuin rajatyön solmukohtina sekä profession sisällä että professioiden välillä.

Profession sisällä tapahtuvaa rajatyötä lähdettiin tekemään ”minä asiantuntijana” -lähtökohdasta. Rajaamisella ammatillaiset pyrkivät erottamaan ja tunnustamaan lähisuhdeväkivallan sekä paikallistamaan oman työskentelyorganisaation näkökulmasta akuuteimman, puuttumista vaativan ongelman ja käsittelemään työn jännitteiden aiheuttamaa tunnekuormaa. Kuormittavia tilanteita syntyi, kun institutionaalisesta moraalijärjestyksestä nousevat velvoitteet olivat ristiriidassa työntekijän päämäärien ja arvojen kanssa (moraalisesta ahdingosta ks. Mänttari-van der Kuip 2023). Tulokset nostavat esiin kysymyksen, missä määrin organisaatioissa on huomioitu väkivallan kohtaamiseen liittyvä moraaliseettinen tunnekuormitus ja tarve tunneyölle (myös Piippo 2022).

Professioiden välinen rajatyö muodostui puolestaan me ja muut -merkityssuhteista (oma professio asiantuntijana) käsin määrittävänä kollektiivisena toimintana. Yhdenmukaisesti aieman tutkimuksen kanssa (Lalande ym. 2023; Niklander ym. 2019; Notko ym. 2021), myös tässä tutkimuksessa professioiden välinen yhteistyö vaikutti kompleksiselta ilmiöltä. Rajoilla toisaalta neuvotellaan, toisaalta rakennetaan ja tuodaan esille omaa roolia, oman profession tietoperustasta kumpuavaa asiantuntijuutta ja professiolle legitimoitua toimivaltaa (Slembrouck & Hall 2014). Tämä ei sinänsä ole negatiivinen asia. Professiokohtainen asiantuntijuus väkivallan kohtaamisessa häviää eikä monitoimisuus synnytä aitoa lisäarvoa, jos oman asiantuntijuuden taakse ei uskalleta asettua ja ammatillaiset toimivat eräänlaisina yleisosajina (esim. Isoherranen 2012, 134, 158). Aineistossa tämä välittyi kuitenkin herkkänä vaiheena, jossa väärintulkinnat tai jopa suoranainen tietämättömyys joko oman tai toisen profession vastuista ja velvollisuuksista väkivallan koh-

taamisessa saattoivat johtaa yhteistyöstä vetäytymisen tai poissulkemisen kokemuksiin. Tätä voidaan tarkastella ulossulkevana, eksklusiivisena rajatyönä (esim. Juhila & Raitakari 2022). Tuloksemme havainnollistavat, kuinka tietoisuus keskeisistä yhteistyötahoista ja heidän tehtäväkentistään väkivallan monitoimijaisessa kohtaamisessa on ensiarvoisen tärkeä lähtökohta, joka kuitenkin saatetaan sivuuttaa itsestään selvytenä (Lalande ym. 2023; Notko ym. 2021).

Tuloksista voidaan päätellä, että eksklusiivisen rajatyön tilanteista oli mahdollista päästä toimivaan yhteistyöhön. Tässä yhteydessä tuloksissa oli nähtävissä inklusiivinen, mukaan ottava rajatyö (Juhila & Hall 2017; Juhila & Raitakari 2022). Inklusiivisessa rajatyössä keskeistä olivat aktiivinen hakeutuminen professioiden rajoille uusiin neuvotteluihin, avoin keskustelu – myös epäkohdista – ja yhteisymmärryksessä tapahtuva työnjako ja vastuunsiirto eri ammattiryhmien välillä (myös Isoherranen 2012). Vaikka toimimaton yhteistyö koettiin turhauttavana, rajoille hakeutuminen uusiin neuvotteluihin ei kuitenkaan vaikuttanut olevan institutionaalisen moraalijärjestyksestä nouseva yleinen käytäntö vaan työntekijäkohtainen valinta. Tämä kytki rajatyöhön myös henkilökohtaisen moraalijärjestyksen. Inklusiivisuus esiintyikin eräänlaisena yhteistyön ideaalina, mutta sen realisoituminen kuvautui aineistossa toisinaan haastavana ja vaikutti vaativan paradoksaalista tasapainoilua omassa roolissa pysymisen vaatimusten ja joustavan, uudenlaisen toiminnan välillä. Tämän dynamiikan voidaan nähdä kuvaavan ”sovitusti joustamista” (Isoherranen 2012), joka ymmärretään roolien selkeyttämiseen tähtäävänä ja liiallisen rajaamisen riskit tiedostavana toimintana.

Profession sisällä tapahtuvan rajatyön ja moraalijärjestyksen analyysi havainnollistivat väkivallan kohtaamisessa toteutuvaa rajatyötä paitsi instituutioon ja sen perustehtävään kytkeytyvänä, myös henkilökohtaisena prosessina, jonka osana työntekijät pohtivat muun muassa omaa ammatillista kasvuaan. Professionaalisuuden rajat saattoivat olla hyvinkin henkilökohtaisia ja vaihtelivat esimerkiksi siinä, missä määrin tunteet sisällytettiin osaksi työtä, kuinka työhön sitoudutaan, kuinka suurta ja realistista vastuuta tilanteen ratkaisemisesta koetaan ja kuinka paljon työstä koetaan tarvetta etäännyttä. Siten tuloksemme avaavat mahdollisuuden tarkastella väkivallan kohtaamista jatkossa esimerkiksi ammatillisen identiteetin näkökulmasta (esim. Isoherranen 2012; Wallin 2012).

Tulostemme mukaan julkista palvelutehtävää hoitavien ammattilaisten rajatyön neuvotteluissa henkilökohtainen moraalijärjestys vaikutti olevan läsnä kaikissa teemoissa. Tämä havainnollistaa, kuinka suuri merkitys työntekijäkohtaisella tulkinnalla ja harkinnalla on esimerkiksi väkivallan kohtaamisen toimintaohjeistusten noudattamisessa. Kohtaamista kuvaavatkin oikeuksien ja velvollisuuksien näkökulmasta moraalijärjestyksen päällekkäisyys ja limittäisyys sen sijaan, että vastuita jäsennettäisiin selkeästi ohjeisiin ja linjauksiin nojautuen. Tämä syventää ymmärrystä jo tiedossa olevasta väkivallan kohtaamisen käytäntöjen kirjavuudesta, kompleksisuudesta ja kuormittavuudesta (Koistinen & Holma 2015; Niklander ym. 2019; Nikupeteri 2017; Notko ym. 2021; Piippo ym. 2021; Piippo 2022). Samaan aikaan se herättää huolta lakisäätien palvelujen tasalaatuisesta toteutumisesta.

Tuloksemme tukevat aiemmassa, väkivallan kohtaamista käsittelevässä tutkimuksessa todettua tarvetta kiinnittää huomiota monitoimijaisen yhteistyön rakenteiden ja käytäntöjen kehittämiseen (Leland ym. 2023; Notko ym. 2021). Tutkimuksemme vahvistaa myös aiemmassa kansallisessa ja kansainvälisessä tutkimuksessa esille tulleita tarpeita lisätä henkilökunnan tietoisuutta väkivallasta puuttumista vaativana ilmiönä sekä väkivallasta kysymisen käytäntöjen ja työyksikkökohtaisten toimintaohjeistusten juurtumista työn arkeen (mm. GREVIO 2019; Koistinen & Holma 2015; Lundberg & Bergman 2018; Notko ym. 2021). Lisäksi tutkimustamme voidaan pitää uutena avauksena rajatyön vastuullisuuden tarkasteluun (mm. Juhila & Hall 2017) moraalijärjestyksen näkökulmasta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset ovat avainasemassa lähisuhteiden väkivallasta puuttumisessa. Väkivallan uhrien terveydenhuollon kustannukset ylittävät huomattavasti väestön keskiarvon, mutta kustannukset laskivat sen jälkeen, kun väkivalta oli tunnistettu (Siltala 2021). Sen lisäksi, että väkivaltaan puuttumisella voidaan vähentää inhimillistä kärsimystä, on väkivallan tunnistamisella ja siihen puuttumisella myös kansantaloudellisia vaikutuksia.

Saapunut 3.3.2023
Hyväksytty 29.11.2023

KIRJALLISUUS

- Braun, Virginia & Clarke, Victoria (2006) Using the thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 3 (2), 77–101.
- Fern, Edward (2001) *Advanced focus group research*. SAGE.
- Gieryn, Thomas (1995) Boundaries of Science. In Sheila Jasanoff & Gerald Markle & James Petersen & Thomas Pinch (eds.) *Handbook of Science and Technology Studies*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 393–407; 424–443.
- Gioia, Dennis & Corley, Kevin & Hamilton, Aimee (2012) Seeking Qualitative Rigor in Inductive Research: Notes on the Gioia Methodology. *Organizational Research Methods* 16 (1), 15–31.
- GREVIO (2019) Istanbul Convention. Baseline evaluation report Finland. Council of Europe. <https://rm.coe.int/grevio-report-on-finland/168097129d> (luettu 27.2.2023)
- Hall, Christopher & Slembrouck, Stef & Haigh, Emma & Lee, Anita (2010) The Management of Professional Roles during Boundary Work in Child Welfare. *International Journal of Social Welfare* 19 (3), 348–357.
- Harré, Rom (2012) Positioning theory: Moral dimensions of socio-cultural psychology. In: Jaan Valsiner (ed.), *The Oxford Handbook of Culture and Psychology*. Oxford, UK: Oxford University Press, 191–206.
- Hirvonen, Pasi & Van Langenhove, Luk (2021) Understanding academic entrepreneurship as fields of moral orders: theoretical and methodological perspectives of positioning theory. In *New Movements in Academic Entrepreneurship*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, 235–251.
- Husso, Marita & Virkki, Tuija & Notko, Marianne & Holma, Juha & Laitila, Aarno & Mäntysaari Mikko (2012) Making sense of domestic violence intervention in professional health care. *Health Soc Care Community* 20 (4), 347–55.
- Husso, Marita & Notko, Marianne & Virkki, Tuija & Holma, Juha & Laitila, Aarno & Siltala, Heli (2021) Domestic Violence Interventions in Social and Health Care Settings: Challenges of Temporary Projects and Short-Term Solutions. *Journal of Interpersonal Violence* 36 (23–24), 11461–11482
- Isoherranen, Kaarina (2012) Uhka vai mahdollisuus – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. *Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2012:18*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Juhila, Kirsi & Raitakari, Suvi (2022) Kotikäyntityön rajat ja rajattomuus mielenterveys- ja päihdekuntoutuksessa. Teoksessa Suvi Raitakari & Kirsi Günther & Jenni-Maria Räsänen (toim.) *Koti, hyvinvointityö ja haavoittuvuus*. Tampere: Tampere University Press, 123–152.
- Juhila, Kirsi & Hall, Christopher (2017) Analysing the Management of Responsibilities at the Margins of Welfare Practices. In Kirsi Juhila & Suvi Raitakari & Christopher Hall (eds.), *Responsibilisation at the Margins of Welfare Services*. Routledge, 57–79.
- Koistinen, Inka & Holma, Juha (2015) Finnish health care professionals' views of patients who experience family violence. *SAGE Open* 5 (1), 1–10.
- Lalande, Célyne & Gauthier, Sonia & Damant, Dominique & Lessard, Geneviève & Dubé, Miriam (2023) Professional Representations of Collaboration in the Response to Intimate Partner Violence. *Journal of Family Violence*, 1–12. Advance online publication.
- Lundberg, Lisa & Bergmark, Åke (2018) Self-perceived competence and willingness to ask about intimate partner violence among Swedish social workers. *European Journal of Social Work* 24 (2), 189–200.
- Mänttari-van der Kuip, Maija (2023) Moraalisen ahdingon kokemukset lastensuojelutyössä. Teoksessa Tiina Sihto & Paula Vasara (toim.) *Hoivan pimeä puoli*. Helsinki: Gaudeamus, 147–171.
- Niklander, Elina & Notko, Marianne & Husso, Marita & Peltonen, Joonas & Fagerlund, Monica & Mela, Marianne (2019) Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen ja ammattilaisten koulutus sosiaali- ja terveydenhuollossa ja poliisissa: EPRAS-hankkeen arviointi. *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti/13/2019*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Niemi, Minna (2010) Moraalijärjestystä tuottamassa. Tutkimus poliisityöstä lasten parissa. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 391. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Nikupeteri, Anna (2017) Professionals' critical positionings of women as help-seekers: Finnish women's narratives of help-seeking during post-separation stalking. *Qualitative Social Work* 16 (6), 793–809.
- Nipuli, Suvi (2019) Lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen ja ehkäisyn prosessit. Lähisuhdeväkivaltatyön hyvät käytännöt rakenteisiin. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019/55. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Notko, Marita & Husso, Marita & Piippo, Sisko & Fagerlund, Monica & Houtsonen, Jarmo (2021) Intervening in domestic violence: interprofessional collaboration among social and health care professionals and the police. *Journal of Interprofessional Care* 36 (1), 15–23.
- October, Maritta & Laitinen, Hanna-Leena (2022) Ohjeet kunnille ja hyvinvointialueille lähisuhdeväkivallan koordinaattorakenteiden ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi. *Ohjeus 10/2022*. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos.
- Piippo, Sisko & Husso, Marita & Hirvonen, Pasi & Notko, Marianne & Glumbiková, Katerina (2021) Institutional and affective practices of domestic violence interventions in social work: Malignant positioning of victims. In Marita Husso & Sanna Karkulehto & Tuija Saresma & Aarno Laitila & Jari Eilola & Heli Siltala (eds.) *Violence, gender and affect*. Palgrave Studies in Victims and Victimology. Switzerland, Cham: Palgrave Macmillan, 113–133.
- Piippo, Sisko (2022) Lähisuhdeväkivallan kohtaamisen rakenteet, käytännöt ja toimijuus sosiaalityössä. *Dissertations in Social Sciences and Business Studies*

- dies. No 282. Kuopio: University of Eastern Finland.
- Ranta, Johanna & Raitakari, Suvi & Juhila, Kirsi (2017) Vastuuneuvottelut huumeidenkäyttäjien asunnottomuuden toiminnallisissa loukuissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 82 (2), 165–175.
- Saario, Sirpa & Juhila, Kirsi & Raitakari, Suvi (2015) Boundary work in inter-agency and interprofessional client transitions. *Journal of Interprofessional Care* 29 (6), 610–615.
- Siltala, Heli (2021) Family violence as a public health problem: Effects and costs in Finnish health care. *JyU Dissertations* 421. Faculty of Education. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Slembrouck, Stef & Hall, Christopher (2014) Boundary work. In Christopher Hall & Kirsi Juhila & Maureen Matarese & Carolus van Nijmegen (eds.) *Analysing Social Work Communication. Discourse in practice*. London: Routledge, 61–78.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Finlex.
- Van Langenhove, Luk (2017) Varieties of moral orders and the dual structure of society: A perspective from positioning theory. *Frontiers in Sociology* 2, 1–13.
- Virkki, Tuija & Jäppinen, Maija (2017) Gendering responsibility: Finnish and Russian helping professionals' views on responsible agency. In Marita Husso & Tuija Virkki & Marianne Notko & Helena Hirvonen & Jari Eilola (eds.) *Interpersonal violence: Differences and connections*. London: Routledge, 107–121.
- Wallin, Outi (2012) Ammatillinen kasvu ja työhön sitoutuminen sosiaali- ja terveystieteiden työssä. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja* 14 (1), 10–21.

ENGLISH SUMMARY

Sisko Piippo & Pasi Hirvonen & Marita Husso & Marianne Notko: At the boundaries of moral orders. Encountering domestic violence as boundary work in social and health care (Moraalijärjestysten rajoilla. Väkivallan kohtaaminen ammatillisena toimintana ja rajatyönä sosiaali- ja terveydenhuollossa)

This article investigates the boundary work performed by social and health care professionals. We are interested in how professionals – as municipal authorities – describe their encounters with clients exposed to domestic violence (DV). Our main concern is with the negotiation of responsibilities, more specifically with starting points and social orders in which perceptions of responsibilities, rights and obligations are linked. Accordingly, we investigate what moral orders are followed, equated and/or contrasted in boundary work. This paper deepens previous DV research concerning professional practices and service systems in response to DV. We utilized thematic analysis and analysed ten focus group interviews involving a total of 45 social and health care professionals. Our focus was on boundary work both within and between professions. The themes concerning individual boundary-drawing within the

profession were the *Recognition of DV* and *DV-related emotions*. Boundaries were drawn to identify and name DV as well as to estimate whether or not intervening was seen as a professional's duty and what kind of expressions of emotions were accepted.

Boundary work between different professions appeared as a collective activity involving us-others meaning-making, in which our focus was to analyse the themes of *Multi-professional negotiations* and the *Dimensions of cooperation*. At the boundaries of professions, negotiations on collaboration are held, at the same time as professionals build up and highlight their own professional role and expertise. They also seek recognition and legitimacy for their own actions. In addition to the institutional and juridical moral order, boundary work was also done on the basis of a personal moral order both within the profession and between professions. This illustrates how encountering DV is not only based on pre-established guidelines and procedures.

Keywords: domestic violence, boundary work, social and health care, service system.

KIRJOITTAJAT

Piippo, Sisko, tutkijatohtori, Jyväskylän yliopisto (sisko.h.piippo[at]jyu.fi)

Hirvonen, Pasi, YTT, yliopistonlehtori, Itä-Suomen yliopisto (pasi.hirvonen[at]uef.fi)

Husso, Marita, professori, Tampereen yliopisto (marita.husso[at]tuni.fi)

Notko, Marianne, YTT, yliopistotutkija, Jyväskylän yliopisto (marianne.notko[at]jyu.fi)